

2/11 2/18

м. Київ, 54,
вул. Чкалова, буд. 52, кв. 38
Мамяку Володимиру Антоновичу.

349160 Ворошиловградська обл.,
м. Зорінськ, вул. Советська, буд. 7.
Брежунцов Тейро Тейтрович.

146

Гірка правда

146

„А поскільки в нашій республіці
гоніння розпочалося задвоє до
1937 року, варто оголосити ще і
причини голоду 1933 року, ^{що} забрав
мільйони життів...“ (з
виступу Б. Олійника на IX з'їзді конгре-
сації КДСС)

Про причини того голоду багатьом нам давно
уже хотілося знати правду. Але до сих пір немає
певності, чи вистачить для цього решток життя
живих свідків. А ось як робився цей голод, яким
він був, хочу засвідчити незабутніми спогадами.

Тоді все те, про що розповім, відбувалося у
невеликому селі Сніпськово, Світловодського р-ну
Кіровоградської області, це було характерно
для всієї України.

Кінчалось літо 1932 року. Було вирощено
добрій урожай, завершувалось його збирання.
В місцевій с-г армії „Коміншери“ не без від-
силав сподівалось на подальший розвиток мо-
лодого загального господарства і на добру
оплату праці в колгоспі.

Але здійснитися мучесним сподіванням не су-
 дилося. Тільки згоди хліба державі виявився в
 Більш ніж в чотири рази вище, ніж у попередні роки. 25000
 центнерів проти 6000 в 1931 році. Разом з
 7000 центнерів натуральної оплати за роботи
 Глинянської МТС виходило 32000 ц. Це переви-
 щувало урожай, вирощений на полях колгоспу.

Спочатку в правління колгоспу подумали,
 що це помилка, що до "Каміньору" надана
 не директивний папір, призначений для
 якогогось більшого господарства. Та швидко ви-
 яснилося: ніякої помилки немає. Більші госпо-
 дарства одержали таке саме дуже збільшені плати.

Все, що було намалюємо, прямо з токів
 відвозили підвозили до Знам'янки або Корне-
 товки на державні заготівельні пункти.
 До колгоспних завіск потрапило лише
 те, що було призначено на посів. Кількість
 засіяного посівного зерна суцільно перебр-
 ався, щоб там не було зайвого. Думали,
 що на сур'яті і на загальному заручуванні
 можна буде використати зерно відходи.
 Та коли все хліб було обмолотено і виве-

зена, а „план“ трічав по всіх швах, районне
кабінетов велич ці відходи це раз переробити і
здали в дроваху.

Тодуєшочи відповідальність не тільки за ви-
конання „плану“, але і за долю когосену і класи-
ників, у правліній вирішувати гасдену відходів
вдуже не перевівать і зберегти подальше взу
районного ока. Добре, що райцентр перемістився
із с. Темиске в м. Новогеоргіївск. Як Сноді-
вався, що нішто не приїде за 45 км виявляти
гроши посліду. Цей „відступний“ намір кон-
тує правліньом на 10 років котеночу.

До завершення плану хлібозаготівлі було дуже
дально не тільки після здрати послідів, але і після
збирания і здрати технічних культур: кукурудзи,
соялшкя, конопляного сімьа, бобів.

За невільня забезпечити виконання плану
керівників когосену і сілсоветів (вони викликає
до райцентру). Там правліють і актіветів села
заарештували, а на їхнє місце призначили сво-
го голову когосену. Новому місцевому каган-
ству велич хліб шукати у населення.

„Бути цього не може, щоб у них не було хліба!“

Вони і минулорічне не все вистратили, та і в це літо щось придати на городях. Треба зробити все, щоб обов'язково виконати план. План - це закон!"

І почався. Були створені буксирні бригади з найбільш видатних справ колумнізму комсомольців, Туди потрапили і такі, що сподівалися на якусь вигоду. Буксирні бригади ~~обішукували~~ ішлим виміщали села, даючи на кожне подвір'я і забірали в людей все, що могло згодитися для зарахування в план: зерно, боби, насіння овочів.

Багато нещирість голоду, люди пробували ~~еще~~ приховати ~~із~~ дощ із небагатої наявності. Тоді буксирників озброїли спеціально виготовленими шупами і келюхами, вони за допомогою одержаного знаряддя руйнували гребні, летенки, "процупували" копирі сіна, ~~стінки~~ сміття соломи, розкидали штабелі дров, кулі ^{ми} хворосту. Спрізи шукали зерно. Навіть у погребях відкривали картоплі і буряків. В городях перевіряли промерзлу поверхню, чи немає

де порушеного зрубиту і зяволася зерня.

Здалося, що нікого не турбувало те, що результатом такого шодимого розбійничього пошуку був усеітер-нібторя різносортового збору, і що такий зяжіз ніколи не приведе до завершення плану. Охомилав несах перед нелишурим голубом, що робився штурком, не відом з якого мого.

Та навім в мамі невеликій обетановці знаходилася опічлїстї. Одним з них був Середя Філімон Феранович, колективїст ще з 1923 року, як і мїї дїтка. І при „розкурпулюванні“ добрих господарї, і при сучїсній колективїзації він знаходив для одиоїсї гїм слова надїї. І в ту привоїну роки 1932 р він не втрачав певнїстї.

„Держава до голоду не допущїть!“ — гїмє нїз єї тих, кого охолював вїгрой.

„Акщо мамїї урожай забїрають все до тїя, то при пїтребї і видїлять єїїмї гїребї!“

А тїм часом у єїї продовжуєтїся ногїї, забїтї єїї зверх мїїх єїї. Ос мїїдї зарїз бїгу: єїїмї із „букєїршїкїб“ вїдївїл

під подушками нашої сусідки Червоний баню, що містив з біуро курку^рр^рр^рр^рр^р зерен. Господарка з усіх сил не випускає баню, упрощуючи томака замінити цю глорну надію на спадина д^рт^рей. Юний сильніший за педну. Він чує баню і педну разом з нею до п^рд^рб^роди, щоб виснажити зерно до неволевого мішка. Діти перемакано зграйкою притисли в курку сіней і кричать сильніше за матір. Вони не спроможні розмістити всього, що багат.

Подібні картини трапляються не раз. Вони привели до того, що сліпий старець Сметанко із с. Тявчанивки розсипував на Чигиринському ринку одно із своїх „шедеврів“:

Стояв Пелен на горі,
 Стали - у болоті.
 Що робив він з курку^рр^рр^рр^рр^р,
 те робить бідолаті.

Три роки тому ця глорка була трохи іншою. Останні дві її арятки були здернуті

в майбутньому.

А "буксирні" бригади закінчували пошуки. Цього вимагали від них місцеві начальники, які і підготувалися населення, жордим "при нагодах" ще з осіні 1929 р. Але вони ще більше боліли районного начальства, щоб те ще відкривали їм "куди сісти" за порушення закону. Безсумнівно, що і районне керівництво, в свого часу, тремтіло перед цією високою начальством. Інакше не можна було пояснити причини того, що відбувалося по всій Україні, як, доречі, і по інших алібородних регіонах країни. Тоді в страху, здріснений в осінні 1929 р, дав "хороші" склади і використовувався з великою брентивністю.

Точніше холодно і багата на снігом земля 1933 року. Без зернового кору у всіх господарств забували і з'їдали тварин і птицю. Однакові пропаде з голоду! Картопля та інші продукти поїдалися без хліба, скоріше з висхідного. Кожен клопотався: хто б хватив з'ї везти.

В лютому пройшли гурти, підч в Олександрії

діє "Торгом" - синдикат по опублікованню
у населення золотих речей. За копійки
вироби там можна було придбати борошно
і крупу. Нині батько, Петро Якович, німець
типу з дівокою брешкою ^{ншій} літері. За дванадцять
півтора золота 840 пробі (Тонн) 840 пробі
важить 5-6 грами йому видали 17 кіло-
грамів доброго борошна. Ця новина та
п'ятдесят кілограмів шматку туди і на-
задь вернувшись знаєшми його і він зліз на
дівчий час. Мати вибачала борошно по
дві пшениці на день на шість осіб і сніг,
примешуючи борошно в "пешовки" із ту-
тешого буряка. Так "допозували" до кінця
березня. Але далеко не у всіх знайшли-
ся золоті речі.

Всі люди навколо з великою напруже-
ністю всім, ніби єдиного гонимця - еня-
сителя. Доїдали рясні картоплі. На посеву
ру шматом тобто обрізані огірки з віс-
ками. А всім, ніби в населенку над
нещасливим земляком володник людей
не спина і все зятягувалося. Доїди

31

9

проталини на зяених полях над великою
 мшею на позяту квінця. Тоді, ^{виростаючи} ~~у~~ рам-
 кованих заморозками, на ці проталини пішли
 перші "розвідники". Шукали реєстри на мшучо-
 рісних ділянках кукурудзи, на картопляних
 полях. Тішили ми з мітінго і меншими
 братами Тоссею. Тодінали бродили, шу-
 каючи янєс знаходку: де неполижений воє-
 ни крихітний кавонок кукурудзи з серед-
 кою-двома зернами, де перемерзлу картоплу
 ну. Додому поверталися уже по багноці, до
 заморозок відступав. Розуміють поширів
 із дня в день були все більше: реєстр в полі
 мшавел все більше, а мшучів все більше.
 Не дивно, що здобутий продукт янєдо не
 виправдувал витрачену енергію.

Колі настали справжні величезні дощі
 хтось із брочу доведження збірків був все
 реєстри знаведє у "мшоловках". Тодінали
 1932р в полі подивелє цілий кавонок. Тоді
 старанно займаючись кметними мшучо-
 єднорічною колдасою сорти ^{буряку} рослени, що
 щєдєр покривата мерцї прясених кукутур.

Величезну ціну землями пущами вивелися багато невтірачених знаєств. кидати мислю, щезло переліченим з ^{зручності} ~~зручності~~.
 Скільки колгоспники використували його, одержуючи таким чином серйозну підтримку в продуктах споживання. В зв'язку з чим із вуст в уста передавалася одна із останніх загадок Сметанки:

На сім'ядах — сери і молот,
 а по селях — сиріт і голод.
 В мшній крадіж, та товсел,
 моторченики черел.

Моторченики... Той голодний верем цей незвичний термін розповсюдився по всій Україні. В цьому приймалася переконання низніше, коли в армії зустрічався з родинками різних областей республіки. Майже всі, крім містських, знали це слово і розуміли його сирітський зміст. Подібні бешкету були небезпечні і велелся з великою обережністю. Та перемітний біл, майбутній був сирітський за страх.

Моторченики...

Для їх виготовлення переробляли на „бросуно“ в ступках, на педрах і в мликах осердя кукурузних стебел, брукви і шель дерев, картоплі млином і бурякової цукровітки, висушили в печі. Із всего цього виготовили „ленюшки“, що так і розвалялися. Картопля відмієть такого маторишки була близкого до муря. Але люди діали, що було з того їх виготовити, змекити, і їли, бо не було нікого білий від цього.

Стри переробі в ступках відмитою від землі і висушеного млинового зерна виготовили горного пловору висіти, що меледіти на зубях, і зівели трохи білого грібного цукром. Висітки разом з іншими „продуктами“ їли на випікання маторишки. А з маторишки цукром потували сушили для малих дітей або для хворих. Навідай той струшної вості матори зуміли по жливі „економити“ трохи цукром і ввели в діти. Тільки веди нає справдили „маторишки“ сушили. Ми радше маторишки їли, дякували свого матори за її переробити і боротися, і тих

критичніше полових шкідників, що від-
кинув ними радійшіями. ~~Аж~~
Завдяки їм багато колосинців той сон-
нишної невилит. Той далеко не всі.

Коли закінчилися мимими замисли, по-
дали їсти підготовлену лободу, моту інших
рослин і дерев. Від вживання різного підсо-
ложено вара з різноманітної землі, хору-
гова припадаєть яких снад для однієї-
ного, люди погали шукують. Осв іде голода,
легче ноги воложить, хог моту і повний. Той
досить потискує пальцем на його міло,
— воруєт мот у шето, і потім сну віу
натиску пальце доту не змине. Того ра-
ся смертність. Не витримували не миме
мози, але і коні на великих роботах.
Дохли свині на дзернях. Тян тіла замо-
тували на окремих кладовищах, обливши
перед тим карболовим кислотом.

У не дивлячись на цілковиту виснаже-
ність тварин, на невеличкості в тому, чи
не віу хвороби вони загинули, не див-
лячись на порчу тваринних туш кар-

болілого і сражкового, молоді люди верор-
ли відкопували їх, розрубували і розкида-
ли по дубівках. І відбувалося все це
в суфлерках і бійках, бо не всім вистача-
ло нібиш такого "добря". Не дивно
що з настанням темноти смертність збіль-
шилася.

Я середні прояви "організували" за-
гальне харчування. Тоді ми вийшли міши
не згодбрену бороміану болішину і вида-
вали по одному літру ^{на} їдеме тиле, хто
вийшов на роботу. Дітей до 4-го класу
"випустили" в школу або дитячих садках.
Ті, хто уже веріє і з молодшого шкіль-
ного віку і не міг вийти на роботу, ті
милися без їси. Я навіть одні таких
були доке: я і Вася. Ми "підкармлюва-
ли" їх, віддаючи їм мовному своїй
порції. Батько мав тяжкої хвороби цього
зробити не міг.

Загальне харчування не змогло зуми-
нити фальшивого виснаження людей, вели-
чезне ~~на~~ ~~під~~ при такому харчі виконува-

Стільки років настали світні дні, і людина
душі відірвалася, пролилася багато сльоз. Про
це я судити не миче по свідч. свідч.

Той весни і літа померли не тільки
від виснажливості, хоч це було основною
причиною смерті. Бувало прихвотило
у полі людей накривав дощовий дощ
з проливливим вітром. Багато хто був
неспримоненій добрих до сел і уник-
нути переохолодження. Малоюдиши
було вичовище тікаючих людей від
негоди. Деякі падали і більше не піднімалися.
Тоді мимимед кружмим сиротам ми
розвелик Годи Селми і його лямимі
Дрий.

Всього за квітень-червень 1933р
в Сніженко померло 96 чоловік - оди-
надцять процентів всього населення
Якраз стільки як зареєстрував оди-
селган за 1918 рік під час другої світо-
вої війни. В інших селах було гірше.
В с. Дмитрівка і Мала Лукарка Золотийме-
ного району смертність була біль 50%.

Там були великими еподеміями. На
фуніторі Трі Міронівської сілради
Новогеоргіївського р-ну в півних межах
милості нікого.

І повсюди підвищилися зарплати для
800 моїх однокласників поїзду приїждим
до малайї. Але хто був з великим ду-
хом, не могли позбавитися його до
кінця життя. Тухлими рідинами не виво-
дили з тіла гурт організмів. Вона
Вона витісняла гурт отбори в мизу від,
і ці отбори потім доводилося розлітати. На
моїх нових двох політиці ти „віслюк”

Чи варто говорити, як були в мене
всюди в нормальні життєві поведінки-
класи після всього, що пережило. В селі
милися дві-три парови, не було інших
шварми і пичи. А з повсюду божествен-
ніаго не міг сплати з лодди; одне зроста-
не і в селі зростає були лише одноп-
робні і тді всім було все зібрано.

Ось таким закінчується мій той
період. Тільки, про це не варто знати

тим, хто зустрічається з незнайомим
 трудючим втрачає гідність, або ма-
 вляє зверху до низу. Не дай же знати
 про це і тим не малоюкітським
 ретроградом, хто слізно оплачує
 часи твердого правління країною і
 не бачає посягнутого принципом, соці-
 альним в часи Сталіними.

Збудований рівнім Сергій Філіпов,
 найпереконаніший кандидат часів Леніна,
 завдяки безлітасю вів в необхідності
 і доцільності колективного, здійсню-
 ваного керівництвом партії і країни.

У нещасливих віршів сам. ~~Він~~ пере-
 конливо доводить все всім своїм одво-
 селювачем. Але коли на його очах
 віз голоду, зродилого шітучко, уми-
 рам десятим людей, і сам він дожи-
 вав останні дні, він вилучивши був
 з бідою і і зиркотою поведінку бать-
 «Обманом!»

Они втрачає віра старого колективіста
 зачудлені нестяті багатства інших

земля і відухних Бамсвіцями' мо-
 дей, іхні передсмертні розгварування на-
 кам не давали споквою і забвєди тил-
 м дучу протядом вєвого життя.
 Я щиро задоволений, що щєпер моту
 це написати. Але батяцкая гдзємьд-
 сь про спрєвєдлєні цїм' того стрєм-
 ного злогєму від цього не змєшч-
 мєд.

Уваєшик вїши, учитель-пєдєдєдє
 Пєтєро Брєхунцєв
 м. Вєрїшєвє, Вєрєшнєлєвєрєдєсєнє обє

P. S. Дучє хєщїлєсє б вєвєдчї і свєго
 краплєну бєлєгої пєдїїї у вєсєнєрєднє
 сєвєрїшчєнє про гєлєд 1933 р.